

ความท้าทายและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทย : การวิเคราะห์เชิงลึก
Challenges and Strategies for Vocational Education Management
in Thailand : An In-depth Analysis

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์^{1*}

Kittipong Pearnpitak^{1*}

¹คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34190

¹Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani, 34190

Received : 2024-08-26 Revised : 2024-09-27 Accepted : 2024-10-22

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ต้องการทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยการเก็บข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษา 18 คน และนักเรียน 300 คนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ประกอบกับการนำข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิดเชิงปริมาณมาสังเคราะห์ร่วมเพื่อให้ถึงจุดร่วมของปัญหา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญมาจากการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ขาดความต่อเนื่อง ส่งผลทำให้งบประมาณที่ได้รับไม่สามารถจัดสรรไปยังโครงการที่วางแผนไว้ได้ทั้งหมด ประกอบกับครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่มีความพร้อมเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายในทางปฏิบัติได้ ถึงแม้ว่าจะขอความร่วมมือจากสถานประกอบการในการสร้างหลักสูตรและการสนับสนุนด้านเครื่องมือการฝึกอบรมแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้ ข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติจะต้องเริ่มจากการพัฒนาศักยภาพของครูในสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความเข้มแข็งก่อน หลังจากนั้นจึงใช้ความร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อสนับสนุนการฝึกอบรมนักเรียนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน พร้อมทั้งกระตุ้นให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกลไกและวางแผนการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาอาชีวศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ความท้าทายและกลยุทธ์, การบริหารจัดการอาชีวศึกษา, การวิเคราะห์เชิงลึก

Abstract

This study aimed to pinpoint the actual problems in vocational education management in Thailand. The data were collected from 18 school administrators and 300 students under vocational education institutions that were established as Center of Vocational Manpower Networking Management (CVM) across the country. Qualitative research was mainly employed. Suggestions from open-ended quantitative questions were synthesized to solve problems. The findings revealed that the main problem was the lack of constant policy implementation, causing a poor budget allocation for planned projects. Moreover, teachers and educational personnel were not ready to achieve the goals even though cooperation was asked from the establishments in developing the curriculum and support in terms of training instruments. Therefore, the potential and practical recommendations include the development of teacher potential in vocational education institutions. Then, cooperation with business establishments should be formed to support student training to meet the needs of the labor market and encourage the

*กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

E-mail address : kittipong.p@ubu.ac.th

public sector to participate in developing mechanisms and driving the vocational education development approach to achieve tangible outcomes.

Keywords : Challenges and strategies, Vocational education management, In-depth analysis

1. บทนำ

ทิศทางการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแรงกดดันของสังคม ความต้องการของอุตสาหกรรม และการเปลี่ยนผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถูกชี้้นำด้วยเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งหัวใจสำคัญของอาชีวศึกษาที่ผ่านมา คือ การเสนอทางเลือกให้แก่แก่นเรียนที่มีความสนใจในการฝึกฝนทักษะผ่านการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพเฉพาะ [1] ถึงแม้ว่าความตั้งใจของนักเรียนจะมีอยู่อย่างท่วมท้น แต่ถึงกระนั้นความพยายามส่วนใหญ่ของนักเรียนมักถูกลดทอนด้วยมิติที่มีความซับซ้อนของระบบการศึกษาและสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้อย่างเป็นรูปธรรม [2] ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อการวางแผนและการจัดสรรกำลังคนแรงงานในอนาคต

สิ่งที่สามารถพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทยตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา คือ 1) ความสามารถในการเพิ่มกำลังคนที่มีทักษะวิชาชีพ 2) บทบาทของนักเรียนอาชีวศึกษาที่กำลังสำเร็จการศึกษา และ 3) ความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการวิชาชีพและภาคอุตสาหกรรม [3] เมื่อวาทกรรมเชิงนโยบายเหล่านี้ไม่สามารถบรรลุความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ข้าแล้วผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง สิ่งนี้ทำให้เกิดเป็นความตระหนักและความรับผิดชอบต่อทิศทางการเติบโตของอาชีวศึกษาภายใต้แรงกดดันจากการแข่งขันทางด้านทักษะอาชีพที่เพิ่มสูงขึ้น [4] ในทางกลับกันการเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ของนักเรียนด้วยกระบวนการที่ถูกต้องถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติโดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งสำหรับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาอาชีวศึกษาไปพร้อมกับการรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมเป้าหมายที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic : GDP) แต่ความเป็นพลวัตของการพัฒนาอาชีวศึกษาถือเป็นความท้าทายต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้หากต้องการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาที่มีศักยภาพสูงอย่างต่อเนื่อง [5] โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณค่าของแรงงานภายใต้มิติที่เชื่อมโยงกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับมิติของปัญหาที่มาขัดขวางความสำเร็จของการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศไทยจะทำให้เกิดการรับรู้ถึงข้อบกพร่องของการนำนโยบายเป้าหมาย และยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาไปปฏิบัติ โดยได้เริ่มมีการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการศึกษาทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ดังนั้น การนำเสนอมุมมองความท้าทายและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทย จะเป็นข้อมูลสำคัญต่อการนำไปพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความต้องการของสถานประกอบการ พร้อมทั้งยังเป็นแนวทางการพัฒนาอาชีวศึกษาตามมาตรฐานในระดับสากล

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาทั้งในดำนนโยบาย การปฏิบัติ และการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

2.2 เพื่อประเมินความต้องการและทัศนคติของนักเรียนอาชีวศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรและการฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

2.3 เพื่อเสนอแนะกลยุทธ์ในการพัฒนาอาชีวศึกษาโดยมุ่งเน้นการประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การสนับสนุนจากรัฐบาล และการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการสำหรับการพัฒนาอาชีวศึกษาอย่างยั่งยืน

3.การทบทวนวรรณกรรม

จุดเริ่มต้นของการศึกษาปัญหาของการพัฒนาอาชีวศึกษา มาจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของการผลิตกำลังคนที่มีทักษะ เฉพาะภายใต้บทบาทของสถานศึกษาอาชีวศึกษา พร้อมทั้งยัง เป็นการผลักดันให้นักเรียนที่จบการศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงาน ตามความคาดหวังของรัฐบาล โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวน วรรณกรรมอย่างครอบคลุมเรียงตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

3.1การนำนโยบายอาชีวศึกษาไปปฏิบัติ

จุดเน้นของการศึกษาด้านเทคนิคอาชีวศึกษาและ การฝึก กอบรม (Technical Vocational Education and Training : TVET) ภายใต้ความคาดหวังของรัฐบาล คือ การลดปัญหาการว่างงานและการส่งเสริมแรงงานที่มีทักษะสูง โดยการกำหนดนโยบายจะมุ่งเน้นไปที่เป้าหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1) การฝึกงานแบบทวิภาคีโดยใช้วิธีการประสานงานและ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การเรียนรู้ จากการทำงานในสถานศึกษาอาชีวศึกษาอย่างลึกซึ้ง และ 3) การสร้างนวัตกรรมและการเป็นผู้ประกอบการหน้าใหม่เพื่อ ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ [6] นอกจากนี้ การ นำนโยบายอาชีวศึกษาไปปฏิบัติจะต้องคำนึงถึงช่องว่างของ การพัฒนานโยบายการศึกษาที่รัฐบาลทำมาอย่างต่อเนื่อง [7], [8] และการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของรัฐบาลภายใต้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของ การพัฒนาอาชีวศึกษาในภาพรวมประเทศ

3.2ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาอาชีวศึกษา

ในหลายประเทศการเผชิญกับความท้าทายของการจัดการ อาชีวศึกษามาจากการวางแผนภายใต้นโยบายที่ไม่ได้คำนึงถึง ช่องว่างทางการศึกษา การขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการจัดสรรงบประมาณที่ไม่สอดคล้องต่อความก้าวหน้าของ เทคโนโลยี [9] [10] โดยสามารถกำหนดมิติของปัญหาการ พัฒนาอาชีวศึกษา ดังนี้

3.2.1ปัญหาด้านนโยบาย มีสาเหตุมาจากการละเลยบริบท ของความความน่าจะเป็นต่อทิศทางการพัฒนาโดยไม่ได้นำ แนวความคิดร่วมสมัยมาปรับใช้เพื่อลดช่องว่างระหว่าง เป้าหมายของการจัดการศึกษากับมาตรฐานการสอนที่เป็นอยู่ ในปัจจุบัน [11] โดยสิ่งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงมุมมอง ที่ตลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงและยากต่อความสำเร็จ ใน เิงินนโยบาย รวมถึงยังส่งผลต่อการรับรู้ของสาธารณชนและ

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการเลือกเรียนอาชีวศึกษาที่ ลดน้อยลงของสังคมในระยะยาว [12]

3.2.2ปัญหาด้านการปฏิบัติ สามารถพิจารณาได้จาก กระบวนการผลิตนักเรียนอาชีวศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาดแรงงาน โดยไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญ ของ การฝึกอบรม เนื้อหาของหลักสูตร การขาดแคลนครู อุปกรณ์ และอื่น ๆ ถึงแม้ว่าภาวะเศรษฐกิจและตลาดแรงงานจะมีการ แข่งขันเพิ่มสูงขึ้น แต่การถ่ายทอดทักษะให้กับนักเรียนยังขาด ความเชื่อมโยงกับภาคส่วนต่าง ๆ [13] [14] ภายใต้ความเป็น พลวัตของเทคโนโลยี

3.2.3ปัญหาด้านการสนับสนุนและส่งเสริม มาจากการ แทรกแซงของรัฐบาลเพื่อสร้างโอกาสในการถ่ายทอดทักษะ ที่จำเป็นผ่านรูปแบบการศึกษาด้าน TVET ส่งผลทำให้มีการ เคลื่อนย้ายทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ [15] โดยสถานศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันขาดการ ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งในเรื่องเงิน โครงสร้างพื้นฐาน สื่อการสอน และแรงจูงใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าในสายอาชีพ [16] นอกจากนี้ นักเรียนยังขาดโอกาสในการแสดงความ คิดเห็นและมีส่วนร่วมในการวางแผนที่เป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาอาชีวศึกษาในอนาคต

3.3กลไกการพัฒนาอาชีวศึกษา

ความท้าทายอย่างต่อเนื่องสำหรับการขับเคลื่อน อาชีวศึกษาทั่วโลกได้มีการคาดหวังผลลัพธ์ผ่านกลไกการสร้าง วิทยทัศนร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงตลาดแรงงาน เศรษฐกิจ และสังคม โดยถือเป็นพันธกิจที่เชื่อมโยงกิจกรรมของ TVET ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยมุมมอง จากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนสังคม รวมถึงผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสีย [17] สำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนา ความเป็นไปได้ในแต่ละบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการนำเสนอ ความท้าทายและกลยุทธ์การยกระดับอาชีวศึกษาโดยมุ่งเน้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายประเด็นทั้งด้านนโยบาย ด้านการปฏิบัติ และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมภายใต้ นโยบายของรัฐบาล ดังนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนากลไกและ วิธีการที่มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย การผลิตและพัฒนาอาชีวศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนอง ต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมมิติสำคัญหลายประการของการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศไทย โดยเน้นย้ำถึงกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ กลยุทธ์การสนับสนุน และแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนากำลังคนอย่างยั่งยืน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความท้าทายและแนวทางแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานอาชีวศึกษาอย่างลึกซึ้งผ่านระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและนักศึกษามีส่วนร่วมเพื่อรวบรวมมุมมองที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่มุ่งเน้นภายในขอบเขตของการวิจัยนี้ กล่าวคือ 1) การประเมินความต่อเนื่องของการนำนโยบายอาชีวศึกษาไปปฏิบัติ 2) ความท้าทายในการดำเนินงานของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความพร้อมของโปรแกรมฝึกอบรม ความสอดคล้องของเนื้อหาหลักสูตร 3) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถานประกอบการ 4) ความพร้อมของครูและนักเรียน และ 5) การสนับสนุนจากรัฐบาลและสังคม

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความซับซ้อนของอาชีวศึกษาในประเทศไทย โดยถือเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมสายอาชีพและการพัฒนาบุคลากร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้วิธีการวิจัยคุณภาพนำเชิงปริมาณ (qualitative research with quantitative support) กล่าวคือ ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จนได้ตัวแปรที่นำมาใช้สำหรับการศึกษาทั้งในประเด็นด้านนโยบายการปฏิบัติ และการสนับสนุนและส่งเสริมประกอบกับได้นำข้อมูลในส่วนนี้ไปใช้สร้างเครื่องมือการวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยได้ค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เท่ากับ 0.93 และค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.77 ตามมาตรฐานการวิจัย โดยสามารถอธิบายรายละเอียดดังนี้

5.1 ผู้เข้าร่วมการวิจัย

สำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาทั้งหมดในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็นภาคเหนือ 3 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 แห่ง ภาคกลาง 4 แห่ง ภาคตะวันออก 3 แห่ง ภาคใต้ 2 แห่ง และชายแดนใต้ 1 แห่ง รวม 18 คน ที่รับผิดชอบตามศูนย์กลุ่มจังหวัด ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปี 3 และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎแห่งความชัดเจน (Rule of Thumb) หรือเป็นรูปแบบการคำนวณโดยอิงจากประสบการณ์จริงมากกว่าทฤษฎี ได้จำนวน 300 คน โดยเฉลี่ยตามสัดส่วนในแต่ละศูนย์ประสานงานฯ

5.2 การเก็บข้อมูลการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผ่านการออกแบบการวิจัยแบบคู่ขนาน (convergent design) เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลลัพธ์สำหรับประเด็นที่สอดคล้องกัน ข้อมูลเชิงคุณภาพถูกเก็บรวบรวมผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณถูกเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดกับนักเรียนที่สมัครใจในการตอบคำถามเท่านั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ปราศจากอคติเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและแนวทางการแก้ไขภายใต้มุมมองของผู้เรียนมากที่สุด

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงลึกเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสังกัดประเด็นหลักที่น่าสนใจ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบ ประกอบกับการใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลผ่านกระบวนการสังเคราะห์ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละสถานการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต้องเผชิญ โดยการคำนวณจะพิจารณาตามสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ผลรวมและเปอร์เซ็นต์ที่ชัดเจนและแม่นยำ ทั้งนี้ เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยอย่างแท้จริง

6. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาประเด็นเรื่องมิติของปัญหาที่มาขัดขวางความสำเร็จของการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศไทยเกิดจากความพยายามในการสังเคราะห์ข้อมูลทั้ง 2 ฝ่ายจากมุมมองทั้งผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาและนักเรียนภายใต้ข้อเท็จจริงและความเป็นไปได้ โดยมิติของปัญหาประกอบด้วย 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

6.1 มิติของปัญหาด้านนโยบาย

การกำหนดนโยบายอาชีวศึกษาถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมและอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องใช้แรงงานทักษะ โดยมีการสำรวจแนวทางนโยบายให้สอดรับการทิศทางการพัฒนาประเทศและมีการมอบอำนาจจากรัฐบาลกลางให้กับท้องถิ่นโดยเฉพาะการผลิตนักเรียนอาชีวศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรม [18] นอกจากนี้ ยังเป็นการกระจายอำนาจเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในภาพรวมอีกด้วย

สำหรับปัญหาด้านนโยบายอาชีวศึกษาของประเทศไทยนั้นสามารถพิจารณาได้จากยุทธศาสตร์และนโยบายการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่ได้รับแรงกดดันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้น 70 เปอร์เซ็นต์ ในปี พ.ศ. 2569 แต่ความเป็นจริงเรื่องนี้เกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากสัดส่วนในปัจจุบันคือ 50 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับผู้เรียนในสายสามัญ ประกอบกับนักเรียนมีมุมมองเรื่องการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปจากอดีตซึ่งจากผลสำรวจระหว่างการเก็บข้อวิจัยพบว่า มีนักเรียนมากถึง 60 เปอร์เซ็นต์ที่ต้องการประกอบอาชีพส่วนตัว มีอิสระในการใช้ชีวิต และไม่อยากอยู่ภายใต้กฎระเบียบและข้อบังคับของสถานประกอบการ นอกจากนี้ นโยบายไม่ได้มุ่งแก้ไขปัญหาในเรื่องของภาพลักษณ์อาชีวศึกษาที่มีต่อสังคม และผู้ประกอบการยังมองว่าการส่งลูกไปเรียนในสายสามัญเพื่อเรียนต่อในระดับปริญญาตรีมีความภาคภูมิใจมากกว่า พร้อมทั้งยังไม่อยากให้ลูกได้รับอันตรายหากเกิดจากความเสียหายเรื่องการยกพวกตีกันระหว่างสถานศึกษา

อีกหนึ่งปัญหาด้านนโยบาย คือ การไม่ได้วางแผนเรื่องการป้อนแรงงานอาชีวศึกษาเข้าสู่อุตสาหกรรมในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีหลายพื้นที่ทดลองนโยบาย (sandbox) หากไม่สามารถรักษาและเพิ่มกำลังคนแรงงานที่มี

ทักษะได้เพียงพอส่งผลต่อกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางอาชีวศึกษา (Excellent Center College) เพื่อเพิ่มทักษะนักเรียน แต่สามารถทำได้เพียง 50 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากสถานศึกษาอาชีวศึกษาบางแห่งไม่สามารถทำได้เพราะมีจำนวนนักเรียนที่น้อยและไม่มีครูที่เชี่ยวชาญในการฝึกอบรมประกอบกับนักเรียนเลือกเรียนเฉพาะในสาขาที่นิยมเท่านั้น เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างยนต์ แต่ถ้านักเรียนไม่สามารถเลือกกลงเรียนในสาขาเหล่านี้ได้ก็จะกลับไปเรียนสายสามัญ

จากมุมมองของสถานศึกษาอาชีวศึกษายังเห็นว่าการดำเนินนโยบายยังขาดความต่อเนื่อง มีความไม่แน่นอนและมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เนื่องจากผลกระทบทางการเมือง ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมุ่งสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษา แต่ยังไม่สามารถบรรลุได้ตามเป้าหมายทั้งในเรื่องของบุคลากรงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธี อย่างไรก็ตาม ในส่วนมุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านนโยบายสามารถพิจารณาได้จากตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 1 มุมมองของนักเรียนต่อปัญหาและแนวทางแก้ไข ในมิติด้านนโยบาย

มุมมองของนักเรียนต่อมิติของปัญหาด้านนโยบาย		จำนวนนักเรียน	
ปัญหา	แนวทางแก้ไข	รวม	ร้อยละ
นโยบายไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ปกครองและนักเรียนให้หันมาสนใจเลือกเรียนอาชีวศึกษา	ควรกำหนดนโยบายที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน และมีแนวทางส่งเสริมแรงงานไทยมากกว่าแรงงานต่างชาติ	12	37.5
นโยบายขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับสถานประกอบการมากขึ้น	9	28
หลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการและมีการจัดการเรียนการสอน	ควรสำรวจความต้องการของสถานประกอบการและมีการจัดการเรียนการสอน	7	22

มุมมองของนักเรียนต่อมิติของปัญหาด้านนโยบาย		จำนวนนักเรียน	
ปัญหา	แนวทางแก้ไข	รวม	ร้อยละ
แล้วทำงานไม่ตรงกับสายงานที่จบมา	สอนในสาขาที่ขาดแคลนเพิ่มมากขึ้น		
การจัดการศึกษาขาดความเสมอภาคเท่าเทียมและไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน	ควรสำรวจแนวโน้มและความต้องการของนักเรียนก่อนสำเร็จการศึกษา	4	12.5
ผลรวม		32	100.0

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย (นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจในประเด็นนี้ 32 คน คิดเป็นสัดส่วน 10.67 เปอร์เซ็นต์จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด)

จากมุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านนโยบายอาชีวศึกษาได้ให้ความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับการดึงดูดความสนใจของผู้ปกครองและนักเรียนให้มาเลือกเรียนอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 37.5 ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องของภาพลักษณ์ความรุนแรงของอาชีวศึกษาในอดีตและจำเป็นต้องสร้างภาพลักษณ์ใหม่ [19] พร้อมกันนั้นนโยบายยังขาดการสนับสนุนในหลายด้าน คิดเป็นร้อยละ 28 ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองผู้บริหารเกี่ยวกับเรื่องความต่อเนื่องที่เป็นผลมาจากบริบทของระบบการศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรที่ไม่ตรงกับความต้องการทำให้เมื่อนักเรียนที่เรียนจบแล้วไม่มีงานทำ คิดเป็นร้อยละ 22 แสดงให้เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษากับโลกของการทำงาน [20] นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องความเสมอภาคในการจัดการศึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ซึ่งขึ้นอยู่กับทางเลือกตัดสินใจของภาครัฐที่ยังมีช่องว่างเกี่ยวกับทิศทางการเรียนรู้ของนักเรียนอาชีวศึกษา [21]

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะในมิติด้านนโยบายคือทุกภาคส่วนต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก่อนเป็นอันดับแรก โดยควรกำหนดนโยบายเป็นแผนแม่บทเพื่อให้สามารถดำเนินการตามแผนได้อย่างชัดเจน และมีการจัดทำวาระสำคัญของหน่วยงานต้นสังกัด โดยจะต้องมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันทั้งคณะกรรมการบริหาร

สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนใกล้เคียง และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การนำมุมมองของนักเรียนมาใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายถือเป็นการยอมรับปัญหาและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้

6.2 มิติของปัญหาด้านการปฏิบัติ

ภายใต้บริบทของประเทศไทยที่มีการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความหลากหลายของสถานศึกษาอาชีวศึกษาได้ทั้งหมด ประกอบกับสถานศึกษาอาชีวศึกษามีอำนาจเพียงการรับแนวทางการปฏิบัติและการจัดสรรทรัพยากรเท่านั้น ส่งผลทำให้บุคลากรในสถานศึกษาอาชีวศึกษาขาดโอกาสในการคิดค้นนวัตกรรมการสอนที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หลักสูตรไม่มีความน่าสนใจ และมีผลต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อของนักเรียน นอกจากนี้ ยังได้รับผลกระทบจากโรงเรียนมัธยมศึกษาพยายามดึงเด็กไว้ไม่ให้เข้าเรียนต่อในสายอาชีพ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น ไม่เปิดโอกาสให้ครูอาชีวศึกษามาแนะแนว ซึ่งมีผลต่อรายได้สนับสนุนรายหัวของนักเรียนที่รัฐมอบให้แก่สถานศึกษา

แน่นอนว่าปัญหาสำคัญส่วนใหญ่นั้นมาจากเรื่องของงบประมาณและส่วนใหญ่แล้ว 70-80 เปอร์เซ็นต์ถูกนำไปใช้เป็นเงินเดือนของครู แต่คุณภาพของครูกลับไม่สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับหรือต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และสิ่งที่น่าสนใจไม่ก่อให้เกิดคุณค่าแก่นักเรียน ประกอบกับปัญหาโครงสร้างระบบราชการไม่เปิดโอกาสให้เพิ่มจำนวนครู ทำให้มีครูอัตราจ้างมากถึง 23 เปอร์เซ็นต์จึงไม่สามารถควบคุมคุณภาพการสอนได้เพราะมีการหมุนเวียนและมีการย้ายงานเพื่อหางานให้ที่มั่นคงตลอดเวลา ซึ่งครูอาชีวศึกษามีความละเอียดและมีความสามารถเฉพาะทางจึงหาได้ยาก นอกจากนี้การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้สำหรับการปรับปรุงและสร้างอาคารใหม่ โดยมุ่งเน้นที่ภาพลักษณ์ของสถานศึกษามากกว่าคุณภาพของนักเรียน

อีกหนึ่งปัญหา คือ ภาระงานของครูอาชีวศึกษาเกี่ยวข้องกับภาระประเมินผลในการปฏิบัติงาน [22] ซึ่งปัจจุบันครูมีงานธุรการมากและมีหนี้สินมากจึงต้องประกอบอาชีพเสริมทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอนที่ดีให้แก่ นักเรียน ส่วนครูที่เพิ่งได้รับตำแหน่งใหม่ยังไม่มี ความเข้าใจในนักเรียนและไม่ใส่ใจนักเรียนที่มากพอทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียน ซึ่งครูผู้สอนในระดับอาชีวศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการ

ผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ กล่าวคือ แม้ว่าจะเป็นหลักสูตรเดียวกัน แต่ครูที่สอนต่างกัน สถานศึกษาต่างกันทำให้ทักษะและความเชี่ยวชาญต่างกัน อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องของหลักสูตรและเครื่องมือในการฝึกอบรมที่มีผลต่อการผลิตนักเรียนให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรม

สำหรับในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยเฉพาะภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ส่งเสริมของอุตสาหกรรมเป้าหมาย มีการกำหนดหลักสูตรที่ต้องอาศัยความร่วมมือ แต่กลับพบปัญหาสำคัญในเรื่องของความยั่งยืนของหลักสูตร เช่น หลักสูตรบรรจบที่มีพื้นฐานมาจากแมคคาณิกเป็นการนำองค์ความรู้หลาย ๆ อย่างมารวมกันและได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เมื่อสร้างหลักสูตรมาแล้วจำเป็นต้องผลิตนักเรียนครั้งละมาก ๆ เพื่อให้คุ้มกับงบประมาณ แต่ผ่านมา 5 ปี ผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษากลับไม่มีงานทำ เนื่องจากภาวะการขาดแคลนแรงงานมีเพียงไม่กี่ปีหรือมีความต้องการระยะสั้น ดังนั้น ปัญหาอย่างหนึ่งคือ “Demand เทียม” ซึ่งภาครัฐไม่เคยมองเรื่องความคุ้มค่าในการลงทุนจริง ๆ แต่เป็นเพียงความต้องการของสถานประกอบการที่อยากให้ภาครัฐร่วมลงทุนเท่านั้น

จากมุมมองของสถานศึกษาอาชีวศึกษายังได้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ไม่ใช่เด็กเรียนเก่ง ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้คำแนะนำหรือสอนการบ้านจึงขาดโอกาสในการรับรู้ถึงปัญหาของผู้เรียนที่แท้จริง สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาขนาดเล็กย่อมมีจำนวนนักเรียนน้อยสาขาที่เรียนไม่หลากหลาย ทำให้เกิดข้อจำกัดในการขอความร่วมมือกับสถานประกอบการ และสถานประกอบการก็ไม่อยากลงทุนเพราะไม่มีแรงจูงใจในการรับนักเรียนเข้ามาฝึกอบรม ทั้งนี้ มุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านการปฏิบัติพิจารณาได้จากตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 2 มุมมองของนักเรียนต่อปัญหาและแนวทางแก้ไข
ในมิติด้านการปฏิบัติ

มุมมองของนักเรียนต่อมิติของปัญหาด้านการปฏิบัติ		จำนวนนักเรียน	
ปัญหา	แนวทางแก้ไข	รวม	ร้อยละ
วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรม โดยเฉพาะสาขาที่	ควรเปิดรับบริจาคหรือให้หน่วยงานภาครัฐซื้อเพิ่มร่วมกับสถาน	42	48

มุมมองของนักเรียนต่อมิติของปัญหาด้านการปฏิบัติ		จำนวนนักเรียน	
ปัญหา	แนวทางแก้ไข	รวม	ร้อยละ
เปิดใหม่ อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการชำระค่าสัมยและใช้งานไม่ได้	ประกอบการ โดยจะต้องตรวจสอบคุณภาพก่อนนำมาใช้ฝึกอบรม		
นักเรียนไม่มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความเชื่อมั่น ความเข้าใจในเทคโนโลยี และกำลังทรัพย์	ควรเน้นการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน และสร้างมาตรฐานการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยี	30	34
ครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่มีความพร้อมและไม่เพียงพอ	ควรจัดหาบุคลากรที่มีความรู้และสามารถตรงกับสถานการณ์มาสอน	11	12.5
โครงการที่สถานศึกษาจัดให้ไม่มีที่น่าสนใจและนักเรียนบางกลุ่มไม่เข้าร่วมโครงการ	ควรเอาโครงการที่ไม่จำเป็นออกและเพิ่มโครงการที่เหมาะสมกับนักเรียนทุกกลุ่ม	5	5.5
ผลรวม		88	100.0

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย (นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจในประเด็นนี้ 88 คน คิดเป็นสัดส่วน 29.33 เปอร์เซ็นต์จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด)

จากมุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านการปฏิบัติได้ให้ความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับเครื่องมือที่ชำรุด ล้าสมัย และไม่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 48 ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในเชิงปฏิบัติที่ได้รับข้อมูลจากสถานศึกษาอาชีวศึกษาและเป็นอุปสรรคในการอำนวยความสะดวกสำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ [23] ประกอบกับนักเรียนไม่มีความพร้อมในหลายด้าน คิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการบรรลุผลสำเร็จกับผลการฝึกอบรม [24] โดยสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเชื่อมั่นในการหางานทำหลังสำเร็จการศึกษา

ประกอบกับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีไม่เพียงพอและไม่พร้อมต่อการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่กำลังเผชิญกับความท้าทายกับการพัฒนาครูให้มีความพร้อมต่อระบบการศึกษาที่มีความทันสมัยภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ [25] ทั้งนี้ ในมุมมองของนักเรียนยังชี้ให้เห็นว่าโครงการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ไม่มีความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 5.5 ซึ่งส่งผลทำให้นักเรียนไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการที่สถานศึกษาจัดไว้ให้ เนื่องจากยังไม่เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมที่มีผลต่อการเพิ่มทักษะทางวิชาชีพ

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะในมิติด้านการปฏิบัติงาน คือ การทำข้อตกลงร่วมกันกับสถานประกอบการในการจัดการศึกษาและการสร้างหลักสูตรร่วมกัน โดยมีการส่งครูและนักเรียนที่สนใจไปฝึกปฏิบัติในอุตสาหกรรม พร้อมทั้งส่งนักเรียนไปศึกษาดูงานก่อนสำเร็จการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่โลกการทำงาน ประกอบกับภาครัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี นอกจากนี้ จะต้องปรับโครงสร้างของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการฝึกอบรมและส่งเสริมให้นักเรียนสอบวัดมาตรฐานวิชาชีพเพื่อเป็นการรับรองคุณสมบัติของนักเรียนที่พร้อมต่อการทำงานในอนาคต

6.3 มิติของปัญหาด้านการสนับสนุนและส่งเสริม

ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการมองภาพใหญ่ของการขับเคลื่อนนโยบายอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา โดยพยายามผลักดันให้นักเรียนอาชีวศึกษาเข้าทำงานในอุตสาหกรรมตามที่ภาครัฐส่งเสริมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการขับเคลื่อนทางความคิด แต่ในทางปฏิบัติภาครัฐไม่ได้ให้สิทธิพิเศษแก่นักเรียนที่เลือกเรียนต่ออาชีวศึกษา และไม่เห็นถึงแนวทางคูชานานสำหรับการปฏิรูปอาชีวศึกษาไปพร้อมกับมัธยมศึกษา [26] โดยหากเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเฉลี่ยอยู่ที่คนละ 5,665 ต่อปี ส่วนระดับอาชีวศึกษาอยู่ที่คนละ 6,845-14,505 ต่อปี ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ามาก แต่ภาครัฐกลับไม่มีมาตรการใด ๆ ที่แตกต่างเพียงสนับสนุนรายได้ต่อหัวของนักเรียนซึ่งใกล้เคียงกันมากระหว่าง ม.4 กับ ปวช. 1 ดังนั้นภาครัฐมีการส่งเสริมทางความคิดจริง แต่ไม่ได้สนับสนุนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การจัดสรรงบประมาณขาดความต่อเนื่อง และได้น้อยกว่าที่สถานศึกษา

อาชีวศึกษาขอมาก ส่งผลทำให้การดำเนินงานในหลายโครงการไม่ได้สร้างผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน แน่แน่นอนว่าการเรียนอาชีวศึกษามีค่าใช้จ่ายสูงกว่าสายสามัญ และสถานศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองหรืออำเภอขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีทั้งหมด 867 แห่ง แต่โรงเรียน สพฐ. มี 30,000 กว่าแห่งทุกอำเภอ ส่งผลทำให้ผู้ปกครองที่อยู่ในอำเภอขนาดเล็กและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีเลือกส่งลูกไปเรียนในโรงเรียน สพฐ. มากกว่า เนื่องจากค่านิยมทางสังคมและระยะทางที่ใกล้กว่าทำให้ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางสำหรับผู้ปกครองที่ต้องหาเช่ากินค่า ถึงแม้ว่าผู้ปกครองบางส่วนต้องการที่จะส่งลูกไปเรียนอาชีวศึกษาเพื่อให้มันในการได้งานทำหลังสำเร็จการศึกษาก็ตาม

ต่อมาในกรณีของค่าแรงขั้นต่ำในปัจจุบันที่มีผลต่อการคำนวณค่าเบี่ยงของสถานประกอบการให้แก่ นักเรียนในโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยจะต้องจ่ายค่าเบี่ยงไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของค่าแรงขั้นต่ำแยกตามพื้นที่ เช่น พื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ค่าแรงขั้นต่ำ 325 บาทต่อวัน ค่าเบี่ยงต้องมากกว่า 162.5 บาทต่อวัน พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ค่าแรงขั้นต่ำ 330 บาทต่อวัน ค่าเบี่ยงต้องมากกว่า 165 บาทต่อวัน เป็นต้น ปัญหา คือ สถานประกอบการส่วนใหญ่ไม่ยอมแบกรับนักเรียนในโครงการระบบทวิภาคี เนื่องจากต้องแบกรับภาระค่าเบี่ยงตลอด 1-3 ปี และบางแห่งยังต้องจัดหาสถานที่พักและอาหารกลางวันด้วยจึงไม่คุ้มกันการลงทุนในระยะยาว ถึงแม้ว่าภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานประกอบการสามารถนำค่าใช้จ่ายส่วนนี้ไปลดหย่อนภาษีได้ 200 เปอร์เซ็นต์โดยทั่วไป และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษลดหย่อนได้ 250 เปอร์เซ็นต์ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ในส่วนมุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านการสนับสนุนและส่งเสริมสามารถพิจารณาได้จากตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 3 มุมมองของนักเรียนต่อปัญหาและแนวทางแก้ไข
ในมิติด้านการสนับสนุนและส่งเสริม

มุมมองของนักเรียนต่อมิติของปัญหา ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม		จำนวน นักเรียน	
ปัญหา	แนวทางแก้ไข	รวม	ร้อยละ
นักเรียนไม่ได้ไป ศึกษาดูงานใน สถานประกอบการ ตามสาขาที่เรียนมา หรือไปแต่ที่เดิม ซึ่งไม่เหมาะต่อการ เรียนรู้	ควรส่งเสริมให้ นักเรียนไปศึกษาดู งานทุกคน และควร เป็นสถาน ประกอบการขนาดใหญ่ที่มีเทคโนโลยี ทันสมัย	39	55
สถานศึกษา อาชีวศึกษาไม่ได้รับ การสนับสนุนด้าน งบประมาณและ อุปกรณ์การเรียน มากเท่าที่ควร	ควรสร้างความ ร่วมมือระหว่าง สถานศึกษา อาชีวศึกษากับ สถานประกอบการ มากขึ้น	24	34
นักเรียนไม่ทราบ รายละเอียดของ งานที่ต้องทำใน อนาคต และเมื่อ สำเร็จการศึกษา แล้วไม่มีสถานประ กอบการเปิดรับสาขา ที่เรียนมา	ควรให้ครูนิเทศ ตรวจสอบ รายละเอียดก่อน นำมาให้นักเรียน เลือกสมัคร และให้ วิทยากรจากสถาน ประกอบการมา แนะแนวการสมัคร งานด้วยตนเอง	8	11
ผลรวม		71	100.0

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย (นักเรียนตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจในประเด็นนี้ 71 คน คิดเป็นสัดส่วน 23.67 เปอร์เซ็นต์จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด)

จากมุมมองของนักเรียนที่มีต่อปัญหาด้านการสนับสนุนและส่งเสริมได้ให้ความสำคัญมากที่สุดเกี่ยวกับการศึกษาดูงานที่ไม่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 55 ซึ่งในประเด็นนี้ สอดคล้องกับประสบการณ์ที่นักเรียนควรจะได้รับระหว่างกำลังศึกษา แต่การเรียนรู้ในสถานประกอบการเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ไม่เป็น

ทางการจึงถือได้ว่าเป็นการลดช่องว่างทางทักษะให้กับนักเรียนเท่านั้น [27] สิ่งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณที่มากเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 34 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบกับงบประมาณส่วนใหญ่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือเป้าหมายของสถานศึกษา แต่เป็นทุนสำหรับกิจกรรมในการเรียนการสอนเท่านั้น [28] อีกทั้ง ก่อนสำเร็จการศึกษานักเรียนไม่ทราบรายละเอียดของงานที่ต้องทำและไม่มีสถานประกอบการเข้ามาแนะนำการสมัครงาน คิดเป็นร้อยละ 11 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการแนะแนวอาชีพเป็นสิ่งที่สำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน [29] และนำไปสู่การสร้างโอกาสในการเข้าทำงานในอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะในมิติด้านการสนับสนุนและส่งเสริม คือ ควรมีการจัดการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ชุมชน สังคมและสถานประกอบการร่วมกันเพื่อขอความช่วยเหลือด้านทรัพยากรและองค์ความรู้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาดูงานของนักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงต้องมีการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าทำงานในอุตสาหกรรมเป้าหมายภายใต้การแนะแนวของผู้รับผิดชอบอย่างเหมาะสม

7.สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษามิติของปัญหาที่ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทยถือเป็นการคำนึงถึงผลลัพธ์ในระยะยาวเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเพื่อเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญของอุตสาหกรรมในอนาคต แต่สำหรับปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับด้านนโยบายที่ขาดความต่อเนื่องและขาดการวางแผนเรื่องการขับเคลื่อนกำลังคนเข้าสู่พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ พร้อมทั้งในด้านการปฏิบัติยังมีปัญหาเรื่องหลักสูตรและความไม่พร้อมของครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในด้านของการสนับสนุนและส่งเสริมยังสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญที่พอเพียงต่อการสร้างผลลัพธ์อย่าง

เป็นรูปธรรม เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรที่เป็นตัวฉุดรั้งไม่ทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอาชีวศึกษา

สำหรับแนวทางการแก้ไขที่เกิดขึ้นควรมองจากภาพรวมของประเทศไทย กล่าวคือ การบริหารจัดการอาชีวศึกษายังคงอยู่ภายใต้ระบบราชการแบบบนลงล่าง ซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโดยให้ทุกภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของแผนแม่บทและวาระสำคัญของหน่วยงานเพื่อสร้างจุดร่วมในการแก้ไขปัญหาในลักษณะล่างขึ้นบน ประกอบกับการทำข้อตกลงร่วมกับสถานประกอบการในการสร้างหลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยจะต้องมีการปรับโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน พร้อมทั้งจะต้องมีการประชุมคณะกรรมการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความโปร่งใสทุกด้าน

แน่นอนว่าการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาจากปัญหาที่เป็นอุปสรรคในอดีตเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด หากมองจากปัญหาด้านนโยบาย การปฏิบัติ และการสนับสนุน และส่งเสริมควรเริ่มจากการกำหนดแผนแม่บทที่ชัดเจน โดยเป้าหมายของการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งเน้นการเรียนการสอนเกี่ยวกับสายอาชีพที่เฉพาะเจาะจงและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น แผนแม่บทจะต้องให้ความสำคัญกับความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้มีการกำหนดพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเอาไว้หลายพื้นที่ เช่น ภาคตะวันออก (ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา) ชายแดน (ตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด สงขลา) เป็นต้น ในแต่ละพื้นที่จะมีอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และนโยบายส่งเสริมการลงทุน เมื่อแผนงานมีความชัดเจนขึ้นตอนต่อมาจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจผ่านการประชุมทุกภาคส่วน ตั้งแต่คณะกรรมการบริหารศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนใกล้เคียง และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายควรสำรวจความต้องการของนักเรียนและสถานประกอบการไปพร้อมกันเพื่อให้ทิศทางของการผลิตแรงงานและการนำแรงงานไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมเกิดผลลัพธ์สูงสุด

นอกจากนี้ ภาครัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษาผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย พร้อมทั้งสร้างระบบการส่งครูและนักเรียน

ไปฝึกปฏิบัติในอุตสาหกรรมอย่างเข้มข้นเพื่อยกระดับองค์ความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติตามมาตรฐานทางวิชาชีพสำหรับรองรับคุณสมบัติของนักเรียนต่อการทำงานในอนาคต แต่ความเป็นไปได้ของการขับเคลื่อนแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ จะต้องมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากบุคลากรที่มีศักยภาพสูงในสถานศึกษาอาชีวศึกษาก่อน จากนั้นจึงค่อยขยายมิติในการสร้างความร่วมมือไปยังสถานประกอบการ และกระตุ้นให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการสร้างกลไกการวางแผนและขับเคลื่อนนโยบายให้สัมฤทธิ์ผลภายใต้การพัฒนาอาชีวศึกษาในทิศทางเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ทิศทางการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการวางแผนในระยะยาวและสร้างความตระหนักให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในประเด็นของความเป็นพลวัตทางสังคมโลกในมิติของการเคลื่อนย้ายกำลังคนแรงงานผ่านแพลตฟอร์มและการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถในการทดแทนแรงงานของมนุษย์ ดังนั้น สิ่งสำคัญคือการสร้างความร่วมมือทางด้านการพัฒนาแรงงานระหว่างประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนผ่านในทุกด้านของการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทยให้ไปสู่ระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- [1] Thianthai, C. & Sutamchai, K., "Skills That Matter: Qualitative Study Focusing on the Transfer of Training Through the Experience of Thai Vocational Students", *Frontiers in Education*, 7, 2022, 1-14.
- [2] Mack, A.J. & White, D., "Challenges Affecting Technical Vocational Education and Training in Trinidad and Tobago: Stakeholders' Perspective", *Journal of Technical Education and Training*, 11(3), 2019, 136-143.
- [3] Chalapati, N. & Chalapati, S., "Building a skilled workforce: Public discourses on Vocational education in Thailand". *International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, 7(1), 2020, 67-90.

- [4] Hua, Z., Harris, A., & Ollin, R. "Student autonomy and awareness: Vocational education and student-centred learning in China". *Journal of Vocational Education and Training*, 63(2), 191-203, 2011.
- [5] Ismail, A. & Abiddin, N.Z., "Issues and Challenges of Technical and Vocational Education and Training in Malaysia Towards Human Capital Development". *Middle-East Journal of Scientific Research* 19, 7-11, 2014.
- [6] Cedefop, *Entrepreneurship Competence in Vocational Education and Training*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2023.
- [7] Nurhadi, D., Zahro, S., & Lyau, N. "A Retrospective on Educational Policies and Their Implementation in the Vocational Teacher Education Provision", *Croatian Journal of Education*, 19(3), 947-980, 2017.
- [8] Zhang, Y., "Analysis and Reflection of German Higher Vocational Education Training Mode", *International Conference on Informatization in Education, Management and Business (IEMB)*, 285-287, 2014.
- [9] Bano, N., Yang, S., & Alam, E., "Emerging Challenges in Technical Vocational Educational and Training of Pakistan in the Context of CPEC". *Economies*, 10, 153. 2022.
- [10] Tarat, S. & Sindecharak, T. "The Vocational Education System in Thailand and Singapore: A Sociological Perspective", *Thammasat Review*, 23(2), 192-211, 2020.
- [11] Oladejo, M.T. "Challenges of Technical and Vocational Education and Training in Nigerian History", *Makerere Journal of Higher Education*, 11(1), 67-81, 2019.
- [12] Cathelina, S. & Mala, K., "Problems of Vocational Education and Sustainability Through National Education Policy 2019". *Ilkogretim Online - Elementary Education Online*, 18(4), 2240-2250, 2019.
- [13] Shrestha, B.R.P., "Vocational Education and Training Graduates: Challenges in Practical Skills to the Job Market". *International Journal of Social Sciences and Management*, 3(3), 141-145, 2016.
- [14] Dahil, L., Karabulut, A., & Mutlu, I., "Problems and solution offers related to the vocational and technical orientation in Turkey", *Social and Behavioral Sciences*, 174, 3572-3576, 2015.
- [15] Mathur, A., Sharan, M., Chakraborty, S., & Mullick, S., "Technical and Vocational Education and Training: Examining Changing Conditions in India". *Environmental Sciences Proceedings*, 15, 31, 2022.
- [16] Acheampong, E., Atta-Osei, G., Nadutey, A., Bredu-Darkwa, P., & Boateng, G., "Challenges Associated with Vocational Rehabilitation for Persons with Disability in the Kumasi Metropolis of Ghana", *Disability CBR & Inclusive Development*, 32(2), 88-103, 2021.
- [17] United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]. "UNESCO Strategy for TVET (2022-2029) Transforming TVET for successful and just transitions". Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021.
- [18] Yahya, M. & Yasir, Y. "Patterns of Vocational Education Partnership in the Era of Decentralization". *Atlantis Press*, 143-146, 2015.

- [19] Okorafor, A.O. & Okarafor, P.N., “Building the Image of Technical, Vocational Education and Training for Fighting Terrorism and Enhancing Economic Development in Nigeria”, *African Education Indices*, 7(1), 1-12, 2014.
- [20] Ohara, E. Harto, S.P., & Maruanaya, R.F., “Policy Shift to Reduce Unemployment of Vocational Secondary School Graduates in Indonesia (A National Study)” . *Jurnal Pendidikan Teknologi dan Kejuruan*, 26(2), 129-139, 2020.
- [21] Gannon, S., Jacobs, R., & Tracey, D. “Reducing Vocational Education Inequality for Students from Refugee Backgrounds” . *International Journal of Inclusive Education*, 1-17, 2021.
- [22] Pajung, K.K.M., Soemarto, & Setiawan, A., “Workload Self-evaluation base on Expert System for vocational Teacher” . *IOP Conference Series Materials Science and Engineering*, 434(1), 1-5, 2018.
- [23] Audu, R., Musta, A.H.B, Kamin, Y.B., & Saud, M.S.B., “Provision of Workshop Tools and Equipment: Necessity for Technical Vocational Education Graduates Skill Acquisition” . *2nd International Seminar on Quality and Affordable Education*, 74-78, 2013.
- [24] Sojow, L., Wajong, A., & Sangi, N., “Vocational Students’ Motivation for Professional Skills” . *Materials Science and Engineering*, 306(1), 1-7, 2018.
- [25] Irianti, A.H.S., Sulisty, S., & Nafiah, A., “Teacher Preparedness and Education Personnel Facing the Revitalization of Vocational Secondary Schools” , *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 116, 196-201, 2017.
- [26] Rintala, H. & Nokelainen, P., “Vocational Education and Learner’s Experienced Workplace Curriculum” , *Vocations and Learning*, 13, 113-130, 2020.
- [27] Sandal, A.K., Smith, K., & Wangensteen, R., “Vocational Students Experiences with Assessment in Workplace Learning” , *Vocations and Learning*, 7, 241-261, 2014.
- [28] Wahyudin, A., Yulianto, A., & Solikhah, B., “An Exploratory Study of Performance-Based Budgeting Practices in Indonesian Private School” , *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 251, 462-465, 2018.
- [29] Magee, M., Kuijpers, M., & Runhaar, P., “How Vocational Education Teachers and Manages Make Sense of Career Guidance” , *British Journal of Guidance & Counselling*, 50(2), 273-289, 2021.